

การศึกษาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน

A Study of the Potential of Community - Based Tourism Routes: Case Study of Silaphet Community, Pua District, Nan Province

สุธิ เสริฐศรี, อัจฉรา ศรีลาชัย, และพงศ์เสวก เอนกจันนงศ์พร

Suthee Sertsri, Atchara Srilachai, and Pongsavake Anekjumnongporn

คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

School of Humanities and Tourism Management, Bangkok University

E-mail¹: atchara.sr@bu.ac.th

Date Received : 22 November 2024

Date Revised : 25 July 2025

Date Accepted : 31 July 2025

Date Published online : 26 September 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน และ 2) ศึกษาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการทำงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และการศึกษาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิเพื่อนำข้อมูลมาประเมินและวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า บริบทและศักยภาพของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความน่าสนใจ คือ น้ำตกศิลาเพชร และอุทยานแห่งชาติดอยภูคา ด้านศักยภาพของชุมชนศิลาเพชรมีศักยภาพที่พร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยว เช่น ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน และวัฒนธรรมพื้นถิ่น ศักยภาพด้านการบริการ คือ มีโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานรองรับจำนวน 7 หลังคาเรือน ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีผู้นำกลุ่มโฮมสเตย์ที่มีความเข้มแข็ง และเป็นบุคคลที่สามารถดึงสมาชิกกลุ่มในชุมชนให้มาทำงานร่วมกันได้ รวมไปถึงศักยภาพด้านการตลาดที่มีนักท่องเที่ยวและกลุ่มบล็อกเกอร์สนใจเข้าไปรีวิวจำนวนมาก แต่ข้อจำกัดด้านการตลาดคือการใช้โซเชียลมีเดียของผู้นำกลุ่มที่เป็นผู้สูงวัยทำให้มีข้อจำกัดในการใช้งาน ส่วนศักยภาพด้านเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมี 2 เส้นทาง คือ 1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติของชุมชนศิลาเพชร และ 2) เส้นทางการศึกษาวิถีชีวิตชนเผ่าไทลื้อที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมได้

¹ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding author)

คำสำคัญ : ศักยภาพท่องเที่ยวชุมชน, เส้นทางท่องเที่ยว, ชุมชนศิลาเพชร, น่าน

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the context of Silapetch Community, Pua District, Nan Province, and 2) study the potential of community-based tourism routes of Silapetch Community, Pua District, Nan Province. Data were collected from stakeholders in the tourism teams by in-depth interviews, observation, and the secondary data sources for evaluation and analysis. The research findings revealed the context and potential of Silapetch Community, Pua District, Nan Province which has interesting natural attractions, namely the Silapetch Waterfall and Doi Phu Kha National Park and it has the potential to welcome tourists such as tourism resources in the community, local culture and services with seven standardized homestays. For management potential, there are strong homestay leaders and someone who effectively engages members in community-based tourism management. The potential of marketing that is many tourists and bloggers are interested in reviewing but there are still market restrictions in terms of the use of social media because the group's leaders are elderly, which making it limited in use. The potential study of community-based tourism routes, there are potential routes divided into two routes; 1) Silapetch Community Nature Study Route and 2) Tai Lue tribe that tourists can travel to visit.

Keywords: Potential of Community-Based Tourism, Tourism Routes, Silaphet Community, Nan

บทนำ

กระแสการท่องเที่ยวโดยชุมชนกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว หนึ่งปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะมีความสนใจในประวัติศาสตร์ พื้นหลังของชุมชน อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับความเป็นตัวตนที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชน วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (ศุภชัยธนาการอมสิน, 2562) ผสมกับการท่องเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวที่โหยหาอดีต ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้รับการพัฒนาและค่อย ๆ เติบโต ทางรัฐบาลให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างมาก จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้สู่ความสมดุลและทำให้เกิดความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และการท่องเที่ยววิถีไทยที่เป็นแคมเปญของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คือ “Amazing Thailand Go Local เที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโต เมืองไทยเติบโต” (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

ที่เน้นการท่องเที่ยว 55 เมืองรอง และเป็นกระแสปลุกให้การท่องเที่ยวชุมชนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว วัยรุ่นที่ชอบเที่ยวไม่เหมือนใคร ชอบความเป็นส่วนตัว ภาครัฐก็ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพิ่มมากขึ้นจากการประกาศให้ท่องเที่ยววิถีไทยเป็นวาระแห่งชาติ รวมไปถึงมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชนโดยแท้ อีกทั้งยังเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตเข้าใจความต่างทางวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนในที่สุด (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการรวมถึงการดำเนินการโดยชุมชนซึ่งจะมีลักษณะสำคัญคือ ชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), 2558) และการพัฒนาให้ตอบโจทย์ของความยั่งยืนคือเสน่ห์ของศักยภาพการท่องเที่ยว ความพร้อมของทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการและความพร้อมของชุมชน (ประภาศรี เจริญธูมา และคณะ, 2565) หนึ่งในความพร้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ กิจกรรมในชุมชนซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปร่วมทำกิจกรรมได้ ถ้าหากชุมชนมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ เส้นทางลัดเลาะวิถีเกษตรกรรม เส้นทางในชุมชน ชุมชนก็สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปปรับเป็นแผนการจัดนำเที่ยวได้ เส้นทางการท่องเที่ยวโดยทั่วไปจะต้องคำนึงถึงปัจจัยดังนี้ 1) เส้นทางการท่องเที่ยวต้องเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น 2) เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและมีมาตรฐาน 3) เส้นทางการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดกับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มรายได้ และต้องค้นหากับจุดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 4) เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีระยะทางที่ไกลพอสมควร มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว 5) เส้นทางการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอากาศที่ดี ปลอดภัยตลอดเวลา (กุลวรา สุวรรณพิมล, 2548) จังหวัดน่านเป็น 1 ใน 9 จังหวัดของภาคเหนือที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วยพื้นที่ของจังหวัดน่านส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับทิวเขา โดยมีดอยภูคาที่ตั้งอยู่บนอุทยานแห่งชาติดอยภูคา เป็นยอดเขาสูงสุดของจังหวัดน่าน และเป็นกำเนิดของแม่น้ำสายหลัก คือ แม่น่านที่สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือทำสวน นอกจากนั้นยังมีความพร้อมสำหรับการจัดการให้เป็นเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยหนึ่งชุมชนที่มีศักยภาพคือชุมชนศิลาเพชร

ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตคนไทลื้อ ความมีมิตรไมตรีของคนในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ “น้ำตกศิลาเพชร” ต้นน้ำธรรมชาติที่ผู้คนในชุมชนใช้ในการทำเกษตร สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง

ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและกำหนดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อนำไปเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว และผู้ที่สนใจ รวมถึงเข้าไปศึกษาและเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนศิลปาชีพ เพื่อให้ชุมชนได้พัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนดังกล่าวมีวิถีการดำเนินชีวิตและพื้นที่ที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า (Slow life) ซึ่งหมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลายาวนานขึ้นในการท่องเที่ยวและเรียนรู้ สัมผัสวิถีชุมชน และผู้คนและสถานที่ท่องเที่ยวท้องถิ่น (Dickinson & Lumsdon, 2010)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนศิลปาชีพ อำเภอปัว จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลปาชีพ อำเภอปัว จังหวัดน่าน

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีประกอบการทำวิจัย ดังนี้

แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) หมายถึง กิจกรรมการเดินทางที่คำนึงถึงความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมโดยชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน พร้อมทั้งกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นเพื่อสร้างงานและกระจายรายได้ (พจนา สวนศรี, 2546) โดยมีหลักการจัดการ คือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม และ 5) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น และประโยชน์คือ 1) ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง 2) ยกระดับคุณภาพชีวิต 3) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 4) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนในท้องถิ่น และ 5) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, 2550) การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องให้ชุมชนดำเนินการทางด้านท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงความจำเป็นว่าชุมชนต้องเตรียมความพร้อม รู้ถึงข้อจำกัดของตนเอง ช่วยกันรณรงค์กับคนในชุมชนให้เห็นความสำคัญ

แนวคิดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาและการปรับปรุงและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนว่าเพียงพอที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเดินทางเข้าไป โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา (วิภา ศรีระทุ, 2551) 1) ด้านพื้นที่ คือ การดึงดูดนักท่องเที่ยวด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ หรือมีความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์โบราณ วัตถุประสงค์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอันที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่

ท่องเที่ยว 2) ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้ไม่เกินขีดความสามารถในการรองรับ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว และการสร้างจิตสำนึกและการให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาว่าองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

แนวคิดเส้นทางการท่องเที่ยว

เส้นทางการท่องเที่ยวหรือเส้นทางนักท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกลุ่มหรือการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว จุดหมายปลายทาง หรือสถานที่ที่น่าสนใจหลายแห่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางตามแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นโดยมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชน (พรฟ้า สุทธิคุณ, 2567) ซึ่งภายในแหล่งท่องเที่ยวต้องมีข้อควรพิจารณาไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดเส้นทางการสัญจรให้สอดคล้องกับลำดับศักดิ์ของถนน มีการพัฒนาเส้นทางเพื่อเปิดการเข้าถึงและบริหารแก่แหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกถึงกัน ยกเว้นพื้นที่บางส่วนของเส้นทางที่ต้องการควบคุมและจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว (United Nation, 1960) รวมไปถึงการสร้างเส้นทางของแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต้องคำนึงถึง ความเหมาะสมในการกำหนดแนวทางเส้นทางการท่องเที่ยว การจัดเส้นทางในลักษณะเป็นวงรอบ (Loop) การจัดเส้นทางให้มีความแตกต่าง การให้ข้อมูลข่าวสารในเส้นทาง การพิจารณาจัดประเภทพาหนะตามสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ การปรับปรุงบริเวณจุดเริ่มต้นของเส้นทางรวมทั้งการสร้างความปลอดภัยกับเส้นทางภายนอกพื้นที่ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง โดยเป็นการเก็บข้อมูลโดยสำรวจ การสัมภาษณ์ การประชุมย่อยเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและค้นหากิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนและเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวและประชากรในชุมชนเทศบาลตำบลนาครี จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตามองค์ประกอบการท่องเที่ยวทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่พักแรม ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและด้านบริการเสริม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนเทศบาลตำบลนาครีมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่น่าสนใจ มีการเดินทางที่สะดวกสบายสามารถเลือกเดินทางได้หลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากต่างพื้นที่และชาวต่างชาติและได้สร้างรูปแบบเส้นทาง

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 1 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยววนมัสการพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนแกะสลักไม้ และได้มีการจัดอบรมและสร้างมัคคุเทศก์ท้องถิ่นการท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง

ธนวิทย์ เพียรดี (2562) ศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเปอรานากันในเขตพื้นที่เมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางสายวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น 2 เส้นทาง คือ 1. เส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมที่ 1 เส้นทางเมืองเก่า เล่าความหลัง มนต์ขลังตะกั่วป่า และ 2. เส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมที่ 2 ชุมเมืองเก่า – เขยชมชุมชนวิถีชีวิตอันเรียบง่าย – ชวนเรียนรู้วัฒนธรรมแต่งกายบาบา – ชิมเต้าส้อโบราณ – เชื้ออินถนคนเดินศรีตะกั่วป่า ซึ่งทั้งสองเส้นทางมีคุณค่าและจุดเด่นในเรื่องของวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่เรียบง่าย และเต็มไปด้วยเรื่องราวที่น่าค้นหา ซึ่งหลังจากการเก็บข้อมูลงานวิจัยได้พบข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งหน้าควรมีการศึกษาเพื่อการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงวัฒนธรรมเปอรานากันในเขตพื้นที่เมืองเก่าในภูมิภาค หรือกลุ่มจังหวัดเดียวกันเพื่อเกิดการบูรณาการร่วมกัน รวมถึงการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค เพื่อขยายการท่องเที่ยวของไทยและภูมิภาคไปพร้อมกัน ซึ่งนับเป็นมูลค่ามากมายที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้มีความน่าสนใจในการท่องเที่ยว

ชุมพล รอดแจ่ม (2556) ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือได้แก่ การสำรวจ สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวจำนวน 35 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวได้แก่ คำบอกเล่า การแสวงหาสถานที่ทำบุญ การมาไหว้พระ การชมโบราณสถาน และศึกษาศิลปวัฒนธรรม มีคนรู้จักชักชวนมาให้อาหารปลา ทราบจากสื่อออนไลน์ (Internet) เห็นป้ายประชาสัมพันธ์ตามไหล่ทาง มาซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หนังสือแนะนำการท่องเที่ยวเป็นเส้นทางผ่าน การแนะนำจากรายการโทรทัศน์ และตั้งใจมาทานอาหาร และในการศึกษาและทำวิจัยครั้งนี้ พบว่า หน่วยงานราชการในระดับท้องถิ่น ควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนถึงความพร้อมในการปรับปรุงพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในระยะยาวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หน่วยงานราชการระดับท้องถิ่นหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามีการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในด้านการพัฒนาทางกายภาพควรมีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เส้นทางเดินเท้า และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในสถานที่ท่องเที่ยวให้พร้อมสำหรับการบริการนักท่องเที่ยว

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน พบประเด็นสำคัญร่วมกัน คือ การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเน้นองค์ประกอบสำคัญ เช่น แหล่งท่องเที่ยว วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความสะดวกในการเข้าถึง และการมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ในพื้นที่เฉพาะ งานวิจัยของกิตติศักดิ์ กลั่นหมื่นไวย (2561) ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควบคู่กับการอบรมมัคคุเทศก์ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการอย่างมีคุณภาพ ขณะที่ธนวิทย์ เพียรดี (2562) เน้นการเชื่อมโยงวัฒนธรรมและเรื่องเล่าในชุมชนเพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ และเสนอให้ขยายผลสู่การเชื่อมโยงระดับภูมิภาค ส่วนชุมพล รอดแจ่ม (2556) มุ่งเน้นการเข้าใจพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

และเสนอให้หน่วยงานท้องถิ่นจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องบูรณาการทั้งมิติของทรัพยากร อัตลักษณ์ชุมชน และการบริหารจัดการเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีวิธีการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีความรู้ในชุมชน ปรากฏชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยแบ่งได้ดังนี้

1.1) กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 ประธานกลุ่มศิลาเพชรโฮมสเตย์ เชฟชุมชนศิลาเพชร จำนวน 3 คน

1.2) กลุ่มผู้ทำงานด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ประธานกลุ่มในชุมชน กลุ่มผลิตภัณฑ์ จักรสานจากไม้ไผ่ กลุ่มแม่บ้านคาราวานสำราญใจ ร้านก๋วยเตี๋ยวโก้งเต่ง ร้านขายของฝากและสินค้าที่ระลึก ในชุมชน โรงเรียนชานนา กลุ่มฝึกปลอดภัยพิช จำนวน 5 คน

1.3) หน่วยงานที่ดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลศิลาเพชร สำนักงานพัฒนาชุมชน นักวิชาการ โรงเรียนชุมชนศิลาเพชร จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนศิลาเพชร ได้แก่ พื้นที่โดยรอบชุมชน แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียง เส้นทางการเดินทางภายในชุมชน

2.2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) ในประเด็น ประวัติความเป็นมาของชุมชน บริบทของชุมชน ศักยภาพการพัฒนาของชุมชน อันได้แก่ ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการบริการ ศักยภาพด้านการบริหาร ศักยภาพด้านการตลาด เพื่อประเมินศักยภาพและกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว

2.3) การศึกษาจากแหล่งทุติยภูมิ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเอกสารของชุมชน งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากเว็บไซต์ เป็นต้น การสร้างเอกสารนำเที่ยว (แผ่นพับ/โบรชัวร์) ที่มีโปรแกรม

ท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสะดวกในการเที่ยวชมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทลื้อ
แก่นักท่องเที่ยว

3. การตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในชุมชน จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อความเพื่อความเที่ยงตรง
ในการเก็บข้อมูล แล้วนำข้อคำถามมาปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

4. การวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดเทป
ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คัดกรองข้อมูลและจัดแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ วิเคราะห์เนื้อหา (Content
Analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ (Topic) แล้วนำมาเขียนพรรณนาและนำมาสรุปผลงานวิจัย

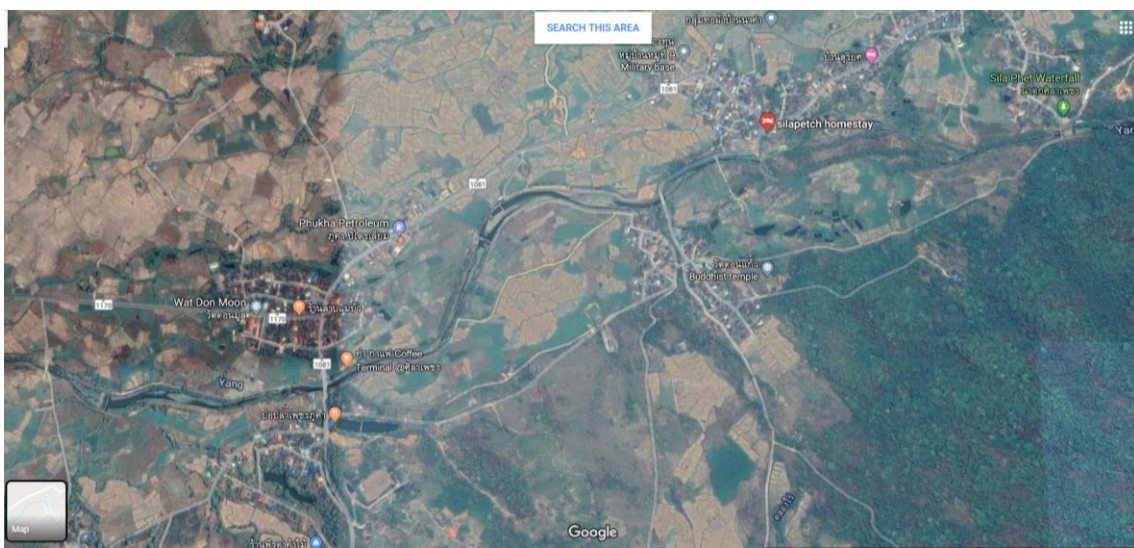
ผลการศึกษา

1. บริบทและศักยภาพของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ในด้านการจัดการเส้นทาง
ท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.1 บริบทของพื้นที่ชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่า

ชุมชนศิลาเพชร บ้านป่าตองพัฒนา หมู่ที่ 9 ชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ห่างจาก
ตัวเมืองน่าน 70 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 92 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่บนที่ราบติดเชิงเขา (ดอยภูคา)
ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยลื้อที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และหัตถกรรมทอผ้า กลุ่มศิลาเพชร
โฮมสเตย์เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของผู้สนใจการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์เชิงเกษตรแบบบูรณาการ มีแนวคิดที่
ต้องการสนับสนุนให้ตำบลศิลาเพชรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง พร้อมทั้งมีที่พักสำหรับ
นักท่องเที่ยว ที่รายล้อมไปด้วยธรรมชาติ ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตของชาวไทยลื้อ วัฒนธรรม
ดั้งเดิมและเอกลักษณ์ของชุมชนศิลาเพชร โดยมีการประสานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับชุมชนและ
ภาคีเครือข่ายในตำบลศิลาเพชรเส้นทางพัฒนา ในปี พ.ศ. 2551 มีการรวมกลุ่มผู้สนใจกิจกรรม
การท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ มีสมาชิกจำนวน 10 ราย มีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ และมีพัฒนา
อย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มศิลาเพชรโฮมสเตย์ เปิดให้บริการเพื่อเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยว
มีประธานกลุ่มคือ นายสมเกียรติ ไหมวงศ์ และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนประเมินการรับรองมาตรฐาน
โฮมสเตย์ไทย โดยลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่มีภูเขาล้อมรอบ ภูมิทัศน์ที่งดงามท่ามกลางธรรมชาติ นอกจากนี้
ประวัติความเป็นมาของกลุ่มศิลาเพชรโฮมสเตย์ จังหวัดน่าน เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้สนใจการท่องเที่ยว
แบบอนุรักษ์เชิงเกษตรแบบบูรณาการมีแนวคิดที่ต้องการส่งเสริมสนับสนุนให้ตำบลศิลาเพชรเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างจริงจัง พร้อมทั้งมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งคงความเป็นธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ วัฒนธรรมดั้งเดิมและเอกลักษณ์ของชุมชนศิลาเพชร โดยมีการประสานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับชุมชนและภาคีเครือข่ายภายในตำบลศิลาเพชร ในส่วนของเส้นทางการพัฒนามิจุดเริ่มต้นมาเมื่อ พ.ศ. 2550 และในปี พ.ศ. 2551 มีการรวมกลุ่มผู้สนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวและโฮมสเตย์มีสมาชิกที่สนใจในช่วงแรกมีจำนวน 10 หลัง มีการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2553 กลุ่มศิลาเพชรโฮมสเตย์เปิดให้บริการเพื่อเป็นทางเลือกแก่นักท่องเที่ยว มีประธานกลุ่ม คือ นายสมเกียรติ ไหมวงศ์ และจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้น โดยรับนักท่องเที่ยวครั้งละ 50 - 60 คน/ครั้ง และสามารถจองล่วงหน้าได้ 15 วัน

ภาพที่ 1 แผนที่ชุมชนศิลาเพชรโฮมสเตย์

หมายเหตุ. <https://www.google.com/maps>

1.2 ศักยภาพของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ในการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

ศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุมชนศิลาเพชรมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกศิลาเพชร แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนมากเท่าที่ควร โดยมีแม่น้ำย่างเป็นต้นกำเนิดของน้ำตกศิลาเพชรที่เป็นแม่น้ำสายสำคัญเพื่อใช้ในการทำเกษตรกรรม กสิกรรม ได้แก่ การปลูกข้าว การปลูกถั่วลิสง การปลูกข้าวโพด พืชผักสมุนไพร และการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชน มีโรงเรียนชาวนา ศาลเจ้าหลวงพญาภูคา ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของเมืองน่าน ประวัติน้ำพุภูคา ต้นโพธิ์มีอายุประมาณ 700 ปี สมัยเก่าเฒ่าซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานเจ้าพระยาภูคา ปกครองเมืองย่างหรือเมืองล่าง (ศิลาเพชร) ได้นำต้นโพธิ์นี้มาจากสุโขทัย มากปลูกใกล้บ้านบ่อตอง (บ้านป่าตอง) ทางทิศตะวันตกและได้ก่อเจดีย์เพื่อเป็นที่กราบไหว้สักการะบูชาของชุมชนตลอดมา โดยกำหนดวันที่ 10 เมษายน ของทุกปีเป็นวันกราบไหว้สักการะบูชา ทำพิธีค้าโพธิ์ส่งน้ำพระพุทธรูป สงน้ำตัน-

โพธิ์ ปล่อยนก ปล่อยปลา ปัจจุบันพระเจดีย์ไม่มีปรากฏให้เห็น เนื่องจากต้นโพธิ์โตขึ้นและครอบเจดีย์หายไปหลายร้อยปีแล้ว คงเหลือแต่ต้นโพธิ์ใหญ่ให้เป็นสัญลักษณ์ของโบราณสถานมาจนถึงปัจจุบันนี้

ภาพที่ 2 ศาลเจ้าพ่อภูคา

หมายเหตุ. ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 น้ำตกศิลาเพชร

หมายเหตุ. ผู้วิจัย

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชน ได้แก่ น้ำตกศิลาเพชร ศาลเจ้าหลวงพญาภูคา การเดินศึกษาธรรมชาติบริเวณน้ำตกศิลาเพชรและท้องป่า การศึกษาวิถีเกษตรแบบอนุรักษ์ ทำอาหารจากผักปลอดสารพิษสดจากสวน การเดินศึกษาธรรมชาติบริเวณน้ำตกศิลาเพชรและท้องป่า

ศักยภาพด้านการบริการ มีโฮมสเตย์จำนวน 7 หลังที่ให้บริการ ร้านอาหารในท้องถิ่น ได้แก่ ร้านคำเพชรไก่อ้งต้ง ห้อยขา ร้านนากอ้อย ร้านไอศกรีมกะทิสด อีกทั้งยังมีตลาดสด ร้านขายของฝาก ร้านข้าว

หลามป่าเพ็ญ จักรยานในชุมชน จำนวน 15 คัน ชุมชนเคยได้ผ่านการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยเมื่อปี พ.ศ. 2557 จากกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นอกจากนั้นมีการแสดงของชุมชน เป็นการแสดงต้อนรับแบบไทลื้อ การรับประทานอาหารแบบขันโตกอาหารพื้นเมือง ส่วนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยววันนั้นค่อนข้างลำบาก เพราะไกลจากอำเภอเมือง แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาจะตั้งใจมาแบบเจาะจง เพื่อมาสัมผัสวิถีชีวิตแบบไทลื้อ

ภาพที่ 4 จักรยานที่มีให้บริการในชุมชน

หมายเหตุ. ผู้วิจัย

ศักยภาพด้านการบริหาร มีการบริหารงานเป็นกลุ่มโฮมสเตย์โดยมีสมเกียรติ ใหม่วงศ์ เป็นประธานกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นเข้ามาให้การสนับสนุน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ให้การสนับสนุนเรื่องการตลาด โดยมีโครงการ Village to the world อส. โซเซียลเป็นโครงการที่มุ่งเน้น การทำการตลาดให้กับชุมชนโดยนำเสนอชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ในทางกลับกันการพัฒนาศักยภาพของชุมชนยังขาดเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

ศักยภาพด้านการตลาด ชุมชนมีความเป็นธรรมชาติโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และมีอัยาศัยมิตรกับนักท่องเที่ยวที่ได้เข้ามาท่องเที่ยว วิถีชีวิตแบบไทลื้อ จุดอ่อนด้านการตลาดชุมชนขาดสื่อประชาสัมพันธ์การส่งข้อมูลถึงนักท่องเที่ยว ทั้งช่องทางโซเชียลมีเดีย เนื่องจากการบริหารงาน การประสานงานระหว่างภาครัฐกับชุมชนอยู่ห่างไกลกัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และมีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาทำการตลาดให้ภายใต้โครงการ One Night Stay with Locals

2. ศักยภาพของเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยว ผู้วิจัยพบว่า จากคำกล่าวที่ว่า “ถิ่นกำเนิดเมืองน่าน บ้านพญาภูคา น้ำตกสวยตระการตา งามล้ำค่าศิลาเพชร” ชุมชนมีศักยภาพที่สามารถจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ด้วยบริบทโดยรอบของชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางการเดินทางที่สะดวก ปลอดภัย อีกทั้งยังมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือก ซึ่งแต่ละฤดูกาลจะแตกต่างกันไป เช่น ฤดูฝนจะได้ดำนานา ช่วงปลายปีจะได้ร่วมกิจกรรมเกี่ยวข้าวกับชาวบ้าน และร่วมทำอาหารกับเจ้าของบ้านพัก ที่สำคัญชุมชนยังมีสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณโดยรอบที่น่าสนใจ เช่น น้ำตกศิลาเพชร กาแฟปลอด วัตถุสรีบุญเรือง ร้านกล้วยเตี๋ยคำเพชรโก้งโตง ร้านขายที่ระลึก ร้านข้าวหลามป่าเพ็ญ ชมดอกชมพูภูคาที่อุทยานแห่งชาติดอยภูคา ศาลเจ้าพ่อภูคา โรงเรียนชาวนา

เส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลาเพชร (เส้นทางศึกษาธรรมชาติ) ตำบลศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนศิลาเพชร จำนวน 2 เส้นทาง โดยเป็นเส้นทางปั่นจักรยาน (เส้นทางจักรยาน) โดยระยะทางรวมประมาณ 3 กิโลเมตร

เส้นทางที่ 1: เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จุดที่ 1 ศาลเจ้าพ่อภูคา

จุดที่ 2 เส้นทางธรรมชาติชมทุ่งนาและเส้นทางน้ำตกศิลาเพชร

จุดที่ 3 ฝายนาตง

จุดที่ 4 กล้วยเตี๋ยนา กอ ข่อย

ภาพที่ 5 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

หมายเหตุ. <https://www.google.com/maps>

สรุปเส้นทางศึกษาธรรมชาตินี้เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถปั่นจักรยานรอบหมู่บ้านได้ โดยแต่ละจุดสามารถถ่ายรูปกับธรรมชาติที่มีภาพพื้นหลังเป็นดอยหลวงภูคาที่สูงตระหง่าน และหลังจากปั่น

จักรยานเสร็จก็สามารถแวะทานกล้วยเดี่ยว เดิมพลังก่อนปั่นจักรยานต่อไปที่สันเขื่อนของฝายนาตงของชุมชน
เส้นทางนี้เหมาะกับนักท่องเที่ยววัยรุ่น กลุ่มนักเรียน กลุ่มนักศึกษาที่ชื่นชอบการสัมผัสกับวิถีชีวิตแบบ
ธรรมชาติ

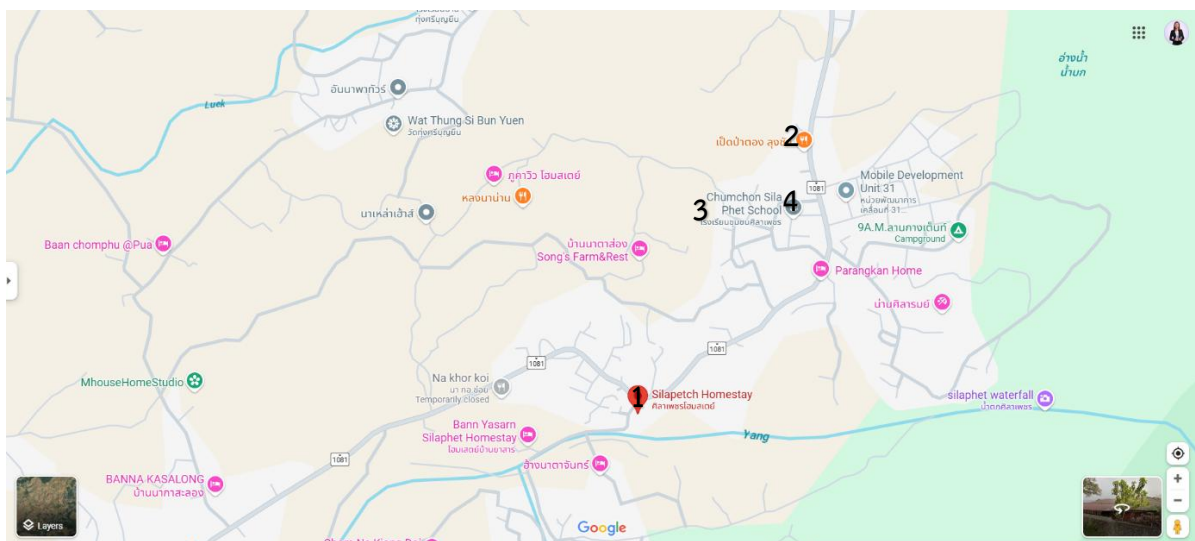
เส้นทางที่ 2: เส้นทางศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนไทลื้อ

จุดที่ 1 ศาลเจ้าพ่อภูคา

จุดที่ 2 เส้นทางวิถีชีวิตคนไทลื้อ

จุดที่ 3 ร้านขายของที่ระลึกในชุมชน

จุดที่ 4 วัดป่าตอง

ภาพที่ 6: เส้นทางศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนไทลื้อ

หมายเหตุ: <https://www.google.com/maps>

สรุปเส้นทางวัฒนธรรม (วิถีชีวิตไทลื้อ) โดยเริ่มต้นจากไหว้สักการะศาลเจ้าพ่อภูคา และปั่นจักรยาน
ชมวิถีชีวิตของคนใหม่หมู่บ้านจะได้พบเห็นความเป็นวิถีเกษตรและความเป็นวิถีของชนเผ่าไทลื้อ แวะสักการะ
ไหว้พระที่วัดป่าตอง แวะซื้อสินค้าที่ระลึกและปั่นจักรยานกลับมาสู่จุดเริ่มต้นได้ เส้นทางนี้เหมาะสำหรับ
นักท่องเที่ยวกลุ่มที่เป็นคนวัยทำงานและชอบความเป็นวิถีชีวิตแบบเนิบช้า (Slow Life)

สรุปทั้งสองเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนนี้นักท่องเที่ยวสามารถปั่นจักรยานและจัดทำเส้นทาง
การเดินทางท่องเที่ยวเป็นแบบวันเดียวได้ (One Day Trip) หรือถ้าหากนักท่องเที่ยวมีเวลาสามารถออกแบบ
เส้นทางให้เหมาะสมกับวันและเวลาของตนเองได้ โดยจุดหลัก ๆ ที่เน้นไปที่วิถีชีวิตของคนในชุมชน
ความเป็นชุมชนเกษตรกรรม และหัตถกรรม

สรุปผลการศึกษา

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน และศึกษาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ผลการวิจัย พบว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนศิลาเพชรเกิดจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่มีความสนใจการท่องเที่ยวอนุรักษ์เชิงเกษตรแบบบูรณาการ และมีหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีส่วนช่วยในการเข้ามาสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ก่อให้เกิดการต่อยอดการทำการท่องเที่ยวตั้งแต่การรวมกลุ่มทางการเกษตร การทำโฮมสเตย์ และร้านค้าในชุมชน ส่วนด้านศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ คือ น้ำตกศิลาเพชร ศาลเจ้าหลวงพญาภูคา เส้นทางการศึกษาระบบนิเวศและท่องเที่ยว มีฐานการเรียนรู้การทำเกษตรแบบอนุรักษ์ ด้านการบริการมีโฮมสเตย์ จำนวน 7 หลัง และร้านอาหารท้องถิ่น และมีการแสดงการต้อนรับแบบไทลื้อ ด้านการบริการ มีการบริการจัดตั้งเป็นกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อบริหารจัดการนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ด้านการตลาด ชุมชนได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ชุมชนมียังขาดเรื่องการประชาสัมพันธ์ผ่านทางช่องทางออนไลน์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และการศึกษาศักยภาพของเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนศิลาเพชรนี้มีเส้นทางที่มีศักยภาพ 2 เส้นทาง โดยการปั่นจักรยาน ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ จุดที่ 1 ศาลเจ้าพ่อภูคา จุดที่ 2 เส้นทางธรรมชาติชมทุ่งนาและเส้นทางน้ำตกศิลาเพชร จุดที่ 3 ฝายนาตง จุดที่ 4 กว๊านเตี๋ยวนา กอ ข่อย เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยววัยรุ่น กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และเส้นทางวัฒนธรรม (วิถีชีวิตไทลื้อ) จุดที่ 1 ศาลเจ้าพ่อภูคาจุดที่ 2 เส้นทางวิถีชีวิตคนไทลื้อ จุดที่ 3 ร้านขายของที่ระลึกในชุมชน จุดที่ 4 วัดป่าตอง เหมาะสมสำหรับคนวัยทำงานและนักท่องเที่ยวที่ชอบวิถีชีวิตแบบเนิบช้า

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจในประเด็นต่าง ๆ และสามารถอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

ศึกษาศักยภาพและศักยภาพของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ในด้านการจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการพิจารณาชุมชนศิลาเพชรมีความสมบูรณ์ทางทรัพยากรทางธรรมชาติและเป็นต้นกำเนิดของน้ำตกศิลาเพชร อีกทั้งยังมีประเพณีและวิถีชีวิตที่เก่าแก่ที่ยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีไทลื้อ รวมไปถึงมีกิจกรรมและกระบวนการในการจัดสรรให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สอดคล้องกับ กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ที่กล่าวว่า การส่งเสริมให้ชุมชนมีกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายโดยเฉพาะด้านเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต รวมไปถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่จากต้นทุนบรรพบุรุษของชุมชน จะทำให้ยังคงเสน่ห์และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนยั่งยืนได้ต่อไป โดยนักท่องเที่ยวสามารถเลือกและออกแบบกิจกรรมได้ตามความสนใจ เช่น การปั่นจักรยาน การเดินเล่นริมน้ำตกศิลาเพชร การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การเยี่ยมชมการทำเครื่องจักสาน รวมไปถึงการทำอาหารพื้นถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ วิชา ศรีระทุ (2551) ที่กล่าวว่า การที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังแหล่งพื้นที่หรือชุมชนท่องเที่ยวนั้น ต้องมี

การดึงดูดในเรื่องของพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติที่โดดเด่น หรือมีความเป็นเอกลักษณ์รวมไปถึงวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น และด้านของกิจกรรมและกระบวนการที่มีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

การศึกษาศักยภาพเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนศิลาเพชร อำเภอบัว จังหวัดน่าน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ชุมชนศิลาเพชรมีเส้นทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยังคงมีอัตลักษณ์ของตนเอง และสามารถเดินทางได้ตามฤดูกาลท่องเที่ยว โดยสามารถเลือกเส้นทางที่เป็นเส้นทางธรรมชาติและเส้นทางศึกษา ความเป็นวิถีไทลื้อรวมไปถึงเส้นทางสายอาหารท้องถิ่น สอดคล้องกับ United Nation (1960) ที่กล่าวว่า การเส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนต้องเชื่อมโยงกับสถานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ไว้ด้วยกัน และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ที่กล่าวว่า การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีลักษณะ ของการจัดเป็นวงรอบ และจัดทำเส้นทางให้มีความแตกต่างตามลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งในชุมชนศิลาเพชร นักท่องเที่ยวสามารถเลือกการเดินทางได้ตามสนใจได้ ได้แก่ การปั่นจักรยาน การขับจักรยานยนต์ หรือถ้าหาก มีรถยนต์ส่วนตัวก็สามารถใช้ในการเดินทางโดยรอบชุมชนได้ รวมไปถึงชุมชนยังคงต้องคงความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นไว้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ชุมชนต้องการคนรุ่นใหม่เข้าไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีในการใช้ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เพราะหากมองถึงจังหวัด น่าน นักท่องเที่ยวจะรู้จักแค่ชุมชนบ่อสวก และชุมชนบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
2. หน่วยงานภาครัฐเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงในเรื่องการสื่อสารทางการตลาดให้เพิ่มมากขึ้น และมีการสื่อสาร ทางอัตลักษณ์ให้ชัดเจน ซึ่งตอนนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รู้จักที่ชุมชนศิลาเพชรจากการบอกปากต่อปากและ จากสื่อโซเชียลมีเดียมากกว่าสื่อประชาสัมพันธ์ทางช่องทางอื่น
3. ชุมชนต้องเตรียมการวางแผนในการเชื่อมโยงสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง และประชาสัมพันธ์ให้ คนรู้จักเพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มช่องทางในการขยายตลาดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ควรวิจัยเรื่องการถอดบทเรียนและการวางแผนการพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนศิลาเพชรเพื่อเป็น บทเรียนสำหรับไว้ถ่ายทอดและให้คนรุ่นหลังได้เข้าไปศึกษาเพิ่มเติม
2. ควรศึกษากลุ่มเป้าหมายให้มีความหลากหลายเพื่อออกแบบเส้นทางและการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง กับชุมชน อีกทั้งยังเพิ่มช่องทางการตลาดอีกด้วย
3. ควรนำเสนออาหารชุมชน (Gastronomy Tourism) เพื่อเป็นการต่อยอดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้นักท่องเที่ยวเป็นรู้จัก อีกทั้งยังสามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์ของชุมชนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *สรุปคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ*. ม.ป.ท.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). ททท. เปิดตัวแคมเปญ AMAZING THAILAND GO LOCAL เร่งกระแสท่องเที่ยว 55 เมืองรอง หลังรัฐบาลประกาศลดหย่อนภาษี. <https://thai.tourismthailand.org>
- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2561). การศึกษาศักยภาพและสร้างรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนและมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวชุมชนเทศบาลตำบลนาครี อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 12(28), 85-97.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2548). *ความหมายของนักท่องเที่ยว*. เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่นอินโดไชน่า.
- ชุมพล รอดแจ่ม. (2556). *เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ธนวิทย์ เพียรดี. (2562). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเปอรานากันในเขตพื้นที่เมืองตะกั่วป่า จังหวัดพังงา. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 1(2), 8-23.
- ประภาศรี เอียรธูมา, ดร.ชนันท์ เอ็มพันธุ์ และนภาพรพรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อ่าวไร่เลอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 87-103.
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ โครงการภายใต้มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม.
- พรฟ้า สุทธิคุณ. (2567). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวตามแนวคิดทฤษฎีของวาโร เพ็งสวัสดิ์. *วารสารวิชาการการพัฒนาท้องถิ่น วิทยาลัยชุมชนพังงา*, 1(1), 14-25.
- วิภา ศรีระทุ. (2551). *ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์* [สารนิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2562). *ท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีสู่ความยั่งยืน*.
https://www.gsb.or.th/gsbresearch/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_info.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*.
https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/Plan13_DraftFinal.pdf
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2550). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. ม.ป.พ.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2558). *ท่องเที่ยวโดยชุมชน*.
องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนวิถีไทย เก๋ไก๋อย่างยั่งยืน*. <https://www.tatreviewmagazine.com/article/community-based-tourism/>

Dickinson, J. E., & Lumsdon, L. M. (2010). *Slow travel and tourism*. Earthscan.

United Nations. (1960). *Guidelines on integrated planning for sustainable tourism development*.

United Nations Publication.